

зовательных учреждений, школ, университетов, и других образовательных учреждениях. Они могут использовать проект в качестве интерактивного инструмента для обучения студентов истории и культуре Казахстана.

Литература

1. Д. С. Кулябов. Применение VR и AR в образовании. Обновлено 2023-10-17 <https://yamadharmagithub.io/ru/post/2020/11/02/vr-ar-in-education/>
2. Основы языка программирования C++ в Unreal Engine. <https://gb.ru/blog/chto-takoe-unreal-engine-4/20.12.2023>

Мауленова А.К., студент

Кипшаков С.А., п.э.к., қауымдастырылған профессор

Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті

ҚАРАҒАНДЫ ҚАЛАСЫ ШАЛҚЫМА КОНЦЕРТ ЗАЛЫНЫҢ РЕДИЗАЙНЫ

Кейінгі егемендік алған жылдарда қоғамымызда болып жатқан оң өзгерістер, оның ішінде қоғамдық үдерістің жүруінде орталықтандырылған басқарудың ыдырауы мен жеке меншіктің үлес салмағының артуы қалалық ортадағы қоғамдық орындарға да өз ықпалын тигізбей қоймады. Соның бір мысалы ретінде Қарағанды қаласындағы «Шалқыма» концерттік залын атауға болады. Жобаның тақырыбы ретінде алынып отырған «Шалқыма» концерттік залы соның куәсі ретінде айтуға болады.

Жобаның мақсаты– «Шалқыма» концерттік залының экстерьері және ландшафттық дизайнын жобалау барысында ғимараттың экстерьеріне және ландшафттық-дизайнерлік шешіміне ықпал ететін мәселелерді ғимараттың сыртқы пішінін, қасбеттің қапталу материалдарын, олардың түстік пластикалық шешімін, сыртқы ортаның ландшафттық-дизайнерлік шешімін, олардың ғимаратты қоршаған ортамен үйлесімділіктегі байланысын ұтымды түрде кешенді шешу болып табылады. Аталған мақсатқа қол жеткізу үшін ғимараттың негізгі профилін, сонымен қатар қо-

сымша қандай қызметтер түрлерін жасайтыны анықталады, ғимараттың айналасының ландшафттық-дизайнерлік ұйымдастырылуын да орындау қажет етіледі.

Қоғамдық ғимараттардың экстерьерлері мен дизайн-жобалаудың негізгі принциптерін ала отырсақ, кез келген ландшафттық жобалаудың композициялық үдерістері бірнеше кезеңдерден тұратыны белгілі. Ландшафттық жоба жасаудың негізгі жұмысының бірі ол шешімдерді іздеп табу болып есептеледі, яғни жасалатын ландшафттық жобаның эскизін жасау және қажетті жобалық құжаттаманы дайындау. Ғимараттың немесе ғимараттар кешенінің жасалатын сыртқы кеңістігіндегі ландшафттық жобасын дайындау өте күрделі бірізді үдеріс болып табылады. Ландшафттық дизайндық жобалауға арналған тапсырма нақтылы, мүмкіндігінше көрнекі болуы керек және келесі талаптардан тұруы керек.

Біріншіден құрылыс үшін – ландшафттық жобалаудың негізделуі, екіншіден конструкциялық шешімдер мен инженерлік жабдықтарға қойылатын талаптар, үшіншіден негізгі технико-экономикалық көрсеткіштері, төртіншіден құрылыстың басталу және аяқталу мерзімдері, бесіншіден демонстрациялық материалдарды орындау қажеттілігі туралы нұсқаулар, алтыншыдан алаңды абаттандыру талаптары туралы. Ландшафттық дизайндық жобалау барысында бекітілген ғимараттың жасалатын жоба тапсырмасымен қоса: біріншіден учаскенің бөлінуі туралы құжаттардың болуын, құрамында құрылысты салуға арналған мәліметтердің болуын, магистральды көшелерге шығатын ғимараттардың жолдары мен сипатына қойылатын талаптарының болуын, қызыл сызықтар мен жобалау белгілері бар құзырлы органдардан алынған сәулеттік-құрылыстық тапсырма ның болуын қадағалау керек.

Екіншіден құрылыс учасігінің топографиялық түсірілімдік материалдары мен геологиялық және гидрогеологиялық жағдайларының көрсеткіштері болуы керек. Үшіншіден бұрыннан бар құрылыстардың көгалдандырылған және абаттандырылған жерлерімен, жерасты және жер бетіндегі коммуникациялары туралы материалдар мен басқа да қажетті мәліметтерді де беріледі.

Ландшафттық жобаларды жасаудағы кейбір жасалатын композицияларды қарастырсақ:

- ландшафттық дизайнның жасалған жобасының қарапайымдылығынан біздің жасаған жобамыз нағыз табиғи жаратылыста болады, сәйкестікті көрсететін элементтер арасындағы өтулер біртіндеп жайлап өтуге көмектеседі;

- жобалау кезінде кеңістік бірлігін сақтау керек, ол түстік схеманы толықтай сақтау үшін керек болады, сонымен қатар әр аймақтағы абаттандыруда бірдей элементтердің қайталануына жол бермейді;

- ағаштардың биіктігінің әр түрлі өзгеріп тұруын қадағалау керек, өйткені сондай биіктіктердің өзгеруі арқылы тереңдікті және көру аймағы мен кеңістіктің күшті әсерін қабылдаймыз;

- аймақтың ландшафтын жобалағанда міндетті түрде жасалатын кез келген композицияның пропорционалдік принципі сақтау керек;

- ландшафттық абаттандыруда үлкен емес көгалдандырудың үстіріне орнатылған гүлзарлар ерекше әсемдік береді;

- жобалау кезінде жолдарды иректен орналастырған дұрыс болады, өйткені жолмен жүретін адамдар аймақтағы абаттандырудың барлық композициясын көруге ыңғайлы болады. Сондықтан декоративтік көпжылдық шөптерді себу керек. Олар жеңілдік пен ауалық көркемдікті береді;

- аймақтың бұрышына машинаның дөңгелегінен жасалған түрлі түстерге боялған құстардың, жәндіктердің немесе пластикалық бөтелкелерден жасалған әр түрлі көріністерді жасауға болады;

- жобада материалдан жасалған әр түрлі жапырақтарды қызыл, сары, жасыл түстермен бояп, бірнеше жолақтарды жіберу арқылы көрсетуге болады. Ақ түстегі жолақтың бетіне қызыл мен сары түстердегі суреттер салынса, өте үндестікте болады;

- аймақты абаттандыруда әр түрлі жарық шамдарын қарастыру керек, сонымен қатар егер фонтанды жобаласақ, жаздағы ыстық күндері салқындықты берер еді. Жобада гүлзарларды орналастыру кезінде өте көп аймақты алуға болмайды.

«Шалқыма» концерттік залының ландшафтын ұйымдастыруда оның территориясында жасалатын ландшафтың эстетикалық көз тартатын функцияларын айтып өтейік:

- біріншіден психологиялық-сезіну сезімін жеңілдету функциясы (адамдарға психологиялық-педагогикалық көмек көрсету);

- екіншіден көркем-эстетикалық функциясы (адамдарға көркемдік шығарма ларды түсіндіру);

- үшіншіден ағарту жұмыстарының функциясы (әртүрлі салада білім беру, әдебиеттер мен деректемелермен жұмыс);

- төртіншіден мәдени ұйымдастыру функциясы (адамдардың өнерге деген сүйіспеншіліктерін арттыру);

«Шалқыма» концерттік залының территориясындағы абаттандыру бойынша қайта құру немесе жаңартуды дайындау біздің мақсатымыз болып саналады. Сонымен қатар осы территориядағы аймақтардың эстетикалық қабылданылуына әсер ету. Территориядағы сәулеттік ландшафттық дизайнының іс-әрекеттерінің бағыты туралы қарастырып көрейік:

- бірінші танымдық іс-әрекеті. Ол дегеніміз өсімдіктердің биологиялық түр тұқымын оқып білу, экологиялық қауіпсіздіктің ережелерін меңгеру;

- екінші жобалық-зерттеу іс-әрекеті. Онда зерттеу іс-әрекеттерін ұйымдас тыру;

- үшінші мәдени-бос уақыттық іс-әрекеті. Онда шығармашылық іс-әрекеттерді ұйымдастыру жатады;

- үшіншісі табиғатты сақтау және қорғау іс-әрекеті, бұл жерде экологиялық қауіпсіздік іс-әрекеттері, территорияны абаттандыру бойынша іс-әрекеттер, өсімдіктерді сақтау мен күтім жасау іс-әрекеттері және территорияны жинау мен тәртіпке келтіру қамтылған;

- төртіншісі көркем-эстетикалық іс-әрекеті, бұл іс-әрекетте эстетикалық талғамын дамыту және қалыптастыру сонымен қатар адамдардың шығармашылық іс-әрекеттерін ұйымдастыру жатады.

«Шалқыма» концерттік залының территориясы ландшафттық абаттандырулар жасау үшін бірнеше аймақтарға бөлінген. Олар: ғимараттың сыртқы кеңістігінің алдыңғы бас аймағы болып, ғимараттың сыртқы кеңістігінің сол жақ аймағы болып, ғимараттың сыртқы кеңістігінің оң жақ аймағы болып бөлінген болатын.

Танымдық-ағарту, көркем-эстетикалық, психологиялық жеңілдету функциялары жобада қарастырылды. Содан кейін ландшафттық аймақтың көрнекілігі үшін түстік схемасы жасалынды. Адамдарды қызықтыруға әсер ететін гүлдердің түрлері таңдалып алынды. Сонымен қатар бұл аймақта абаттандырылуы бойынша келесі кіші сәулеттік пішіндердің элементтері жасалды. Олар кіші

субұрқақ, күркелер (беседка), декоративтік тас плиткалар, демалатын орындықтар, виолончель мүсіні қойылды. Одан кейін алдыңғы аймақтың оң жағында, кіші субұрқақ пен орындықтар қойылды. Бұл демалу аймағы, көгалдандыру жасалынды.

1-ші суретте орналасқандай осы аймақтың орындалған функциялары мынандай болды.

1 - сурет. Демалуға арналған ғимараттың оң жағындағы алаң

Ғимараттың сыртқы кеңістігінің сол жағындағы аймақ 1 метрден 15 метрге дейінгі аралықта орналастырылды. Ол жерде кіші сәулеттік пішін мен газондар, сахна, күркелер орналасқан демалу үшін кеңістік ұйымдастырылды. Бұл аймақтың нысандары туралы айтып өттік. Аулада орналасқан күркелер күннің ыстығында көлеңкеде отыруға, ал жаңбырлы күні жаңбырдан қорғануға, сонымен қатар демалуға, әңгімелесуге, оқуға және үстел ойындарына арналған. Онда кез-келген уақытта және кез-келген ауа-райында бақшаны тамашалап отыруға болады. Бақшада жанып тұрған күн мен суық желден қорғанып, жандарына жақын адамдармен отыруға, әңгімелесуге болатын керемет орын.

Ашық кеңістіктегі сахнаның артықшылықтарын көптеген амфитеатрларды ежелгі гректер мен римдіктер бағалады. Көптеген климаттық аймақтарда Ашық кеңістіктегі сахна жылына бірнеше ай ғана жұмыс істей алады, бірақ оған қарамастан, мұндай көше алаңдары өте танымал, өйткені мәдениетпен байланысудан басқа, жаздың жылы ауа-райынан ләззат ала алады. 2-ші суретте бейнеленгендей.

2 - сурет. Ашық кеңістіктегі сахна орналасқан алаң

«Шалқыма» концерттік залының территориясындағы жасалған ландшафттық ортаны ұйымдастыру көз тартатын эстетикалық талаптарына жау ап береді, сонымен қатар жиынтықтылық көрсеткіштері сақталған. Олар бірегейлік, пейзаждық және экзотикалық. Ол жобада жасалған ландшафттық композицияның келісулерінің болуы қоршаған ортаға эстетикалық әсер етуін дамыт уға ерік береді. Осыған байланысты ортаның адамға әсер етуі ықшамдалып, оны сауықтыруға мүмкіндік туғызады. «Шалқыма» концерттік залының территориясындағы жасалған ландшафттық ортаны ұйымдастыруда ландшафттық сәулеттің нысандарын жобалау кезіндегі негізгі жасалған міндеттер – жобаланатын аймақтың ландшафттық-табиғи тұтастығын ескердік, оның көлемді-кеңістіктік мәнерлілігін сақтай отырып және сәулеттік-ландшафттық ортаны жетілдіре отыра елдің әлеуметтік-қызметтік қажеттілігін қамтамасыз еттік деп ойлаймыз.

Композиция фокусы – қараушының назарын өзіне аударатын көп жоспарлы ландшафттық композицияның ең қажетті элементі болып саналады. Бұл жердегі перспективаның фокусы композицияның масштабына сай, келесідей болып жасалды: ағаштардың сәнді топтары, кішкене тоған мен сарқырама, кіші сәулеттік және ландшафттық орта жасалды. Алдында айтылғандай жоспарлар арасындағы аймақтық кеңістіктің тереңдік қатынастары 1:2:4 пропорциясымен мәнерленді. Біздегі жоспарланған аймақтық кеңістікте

ағаш биіктігі 5 метр болғандықтан, бірінші жоспар терендігі 10 метр, ортаңғы 20 метр, ал артқы жоспар 40 метр болып алынды.

3 - сурет. Перспективада концерттік залдың көрінісі

«Шалқыма» концерттік залының экстерьері және ландшафттық дизайнын жобалаудағы тұжырымдамасын жасау барысында ғимараттың сыртқы кеңістіктегі орта дизайнын жобалауда ғимараттың сәулеттік ландшафттық жоспары қарастырылды. Адам өмірі үшін кеңістіктік орта жасау сәулетті басқа өнерлер түрінен ерекшелігін басты белгі. Әрқилы өмірлік үрдістер белгілі физикалық жағдайлармен кеңістіктегі орынды қажет етеді. Сәулет өнерінде кеңістікті ұйымдастыру туындының қызметімен тікелей байланыста болады. «Шалқыма» концерттік залының экстерьері және ландшафттық дизайнын жобалаудағы сәулеттік кеңістіктік дизайндық орта өз дәрежесінде жасалды деп ойлаймыз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Сүйіндіков Е.Т. Сәулеттік дизайн элементтері мен үрдістері. – Қарағанды: ЖШС «САНАТ-Полиграфия», 2007. –123 б.
2. Залеская Л.С., Микулина Е.М. Ландшафтная архитектура. – Москва: Стройиздат, 2013. –237 с.
3. Сүйіндіков Е.Т., Бодиков С.Ж., Кожиков Ж.А. Сәулеттік дизайн негіздері. –Алматы: Эверо, 2014. –112 б.